

TEPIXMAQLAR

Toploquqi: Abdukirim Rahman

XINJIANG HƏLK NƏXRIYATI

Məs'ul təhriri: Abdurahman Əbəy

TEPIXMAKLAR

•

Xinjiang həlk nəxriyati nəxr kildi
Xinjiang xinhua kitaphanisi tarkitidu
Milletlər basma zavudida tizildi
Xinjiang 7220 - zavudida besildi
1980 - yil 10 - ay 1 - nəxri
1981 - yil 2 - ay 1 - besilixi
Kitap nomuri: M10098.381
Bahasi: 0.17 yuən

Mundarija

Tepixmaklar toqrisida.....	1
Tepixmaklar	14
Qoqaklik tepixmaklar	69
Tepixmaklarning jawabi.....	74
Qoqaklik tepixmaklarning jawabi.....	80

TEPIXMAKLAR TO'IRISIDA

Tepixmaklar—halk eʼijiz ədibiyatining bir turi.

Tepixmaklar xəkil jəhəttin kiska və yiojin-qak bolup, kuralux tərpidin maqal və təmsillərgə yəkinrak kelidu. Lekin mənə tərəptin tamamən ohximaydu.

Tepixmak digən səzning əzidin məlumki: u “tepix”, “oylax”, “izləx” diməktur.

Tepixmaklarning kelip qikix tarihimu huddi eʼijiz ədibiyatining baxka türliğə ohxax nahayiti uzun bolup, halk iqidə birkədər omumlaxkan.

Tepixmaklar maqal-təmsillərgə ohxax nispi mukimlikka igə. U hər kaysi dəwrləarning alahidiligigə əgixip ijadiy halda beyip mangidu və yengiyengi məzmunlarəja igə bolidu. Omumi mənidin eytkanda, tepixmaklarning ijatqisi kəng əmgəkqi halk ammisı. Bundin taxkiri halk sən'ətqiliri (yaz-əjuqilar, xairlar və həwəskarlar)mu yengi xəy'ilərgə mas halda kəpligən tepixmaklarni ijat kıləjan və xu arkilik tepixmaklar üzüksiz beyəjan.

Biz kədimi kilassik Uyojur xeriyitigə karisak, bəzi xeirlarning muəjəmmə xəklidə (mənisı yoxurun, tepixmak xəklidə) yeziləjanlıəjini uqritimiz. Bu hal tepixmaklar əzəldin halkimizning ədibiy hayatida məwjut ikənligini ispatlaydu.

Tepixmaqlarning ijtimai roli zor, qünki tepixmakta kixilər bir-birsining zehni kuwwitini sinaydu, ezlirining tēpēkkūr kilix ihtidarini ēstūridu, ēkil-idrēk wē pēm-parasitini yetildūridu. Kēdimdin tartip haziroqiqē tepixmaqlar ēzining bu əhmiyitini yokatqini yok. U azatlıktin keyinmu bēhtiyar əmgēkqi hēlkimizning mēdini turmuxida kēng orun elip kēlmēktē.

Tepixmak toluq, mukēmēl asastiki yoxurun-ōjan ohxitix bolōjaqqa, u kixilērdē kēng tēsēwur pēyda kilip, obrazlık tēpēkkur kilix kabiliyitini ēstūridu.

Tepixmaqlar-balilar ədibiyatining muhim bir tērkiwi kismi.

Kēng ēsmūrlarning ēkil-parasitini yetildūrūp ilim-pēnning yukuri pēllisigē qiqixi ūqūn, ilimpēn'gē ait hērhil sawatlarni okutuxtin taxkiri, tepixmaqlarōjimu əhmiyēt berix zērūr. Yax ēsmūrler tepixmak haraktirlik nērsilērgē bēkrēk kizikidu, tepixmak eytixni wē tepixni yakturidu, qünki tepixmaqlarning tili nahayiti rawan hēm addi bolup, ū obrazlık hēm muzikilik sizimgē igē, yēni jēlp kilix kūqi kūqlük bolōjan janlık obraz (kapiyilik haldā) bolidu. Xunga adēttē tēt-bēx yaxlık balilarmu birēr tepixmak anglixi bilēn esidē kalduralaydu wē uning jawabini tepix ūqūn pikir yūrgūzidu. Mundak digēnlik tepixmaqlar yalojuz balilarōjila

has sēn'ēt tūri digēnlik əmēs. Qong kixilər hētta keri boway-momaylarmu əzara tepixmak eytixni yahxi kēridu. Omumēn tepixmaqlar hēlkning hayatida kēng orun elip kēlgēnligi enik.

Tepixmaqlar yēnē janlık obrazlar arkilik kixilarning ijtimai hayatka wē maddi dunyaoja bolōjan muhēbbitini kūqēytidu. Gērqē uningdiki idiyē wē siyasi hahix hēlk eoiz ədibiyatining baxka tūrliridikidēk roxēn wē kūqlük haraktir alojan bolmisimu, bilinēr-bilinmēs dērijidē sestimilik əks etidu. U əmgēkqi hēlkning zehni-kuwwitining mēhsuli bolōjaqqa, ularning idiyiwi hahixi mēlum dērijidē singgēn bolidu.

Tepixmaqlarning ijtimai mēnbē asasioja qariojanda, tapmaqci bolōjan tēsiri obrazining arkisida mehnētkēx hēlkning roxēn hayatimu bolidu, xunglaxka tepixmaqlarnimu ijtimai əhmiyētkē igē bolōjan sēn'ētning bir tūri dēp qaraxka hēklikmiz.

Tepixmaqlarning mēzmuni

Uyojur hēlk tepixmaqlirining mēzmuni maqal-tēmsillērgē ohxax kēng wē hēr tērēplimē bolidu.

Omumēn eytkanda ijtimai hadisilērdin tartip tēbiēt dunyasidiki maddi nērsilērgiqē, asman pēlēktin tartip yēr zimin'giqē, dengiz-okyandin tartip, haywanat, kurut-kongojuz, jandarlarōjiqē, turmux lazimētlilikliridin tartip, yimēk-iqmēk buyumliriojigē, tēbiēt hadisiliridin tartip maddi wē mēniwi

məwjudatlar wə ularning süpətlirigiqə.....təripləy-
du. Bu nərsilərdin tepixmaq tüzgəndə uning özige
has birər alahidə konkirit hususiyitigə asasinidu
wə xu asasta kixilərdə axu xəy'igə nisbətən tək-
kur pəyda kılıdu. Məsilən, "Bir əzi, ming kəzi" di-
gən tepixmaqta oqəlwirning bir alahidiligi kiyasən
otturioqə koyuloqan. "Bexi yooqan kapaktək, puti
inqikə sapaktək, üqiyi kosioqining texida, kulioqi
putining uqida" digən tepixmaqta duttarning tüzil-
lix xəkli məzmun kılinoqan, jansiz duttar adəmləx-
türülgən wə bu arkilik kixilərdə göz aldida dut-
tarning xəklini gəwdiləndürgən. Buningdiki roxən
ohxitixlar duttarning alahidiligigə nahayiti mas
kelidu.

Uyoqur həlk tepixmaqlirining məzmunu kəprək
yukurki tepixmaqtikidək jansiz nərsilərdi janlik
nərsilərgə təkli kılıx usuli bilən yasilidu. Buning-
din baxqa Uyoqur həlk tepixmaqliri nərsilərdi
taxki kərünxidiki məlum alahidiligini kərsitix
bilən billə uning tutkan ornini wə kelip qikixinimu
kərsitidu; janlik nərsilərdi jansiz nərsilərgə yaki
jansiz nərsilərdi janlik nərsilərgə aylandurup, kixi-
lərdə güzəl obrazi tuyoqu pəyda kılıdu. Məsilən,
"Bir tüp dərəh, on ikki xah, ottuz yopurmak, bir
yüzi qara, bir yüzi ak" digən tepixmaqni alayli,
buning jawabi bir yil, 12 ay, 30 kün, keqə wə kün-
düz. Bu yərdə abistirakit təbiət hadisisi kixilərdi

köz aldida konkirit wə hissi halda gəwdiləndürüp
berilgən.

Tepixmaqlardiki obraz wə ohxitixlar kündilik
turmux təjribisidin elinidu. Məsilən, Yultuzning
kiyapitini ipadiləx üqün uningə qiyasən ok wə
baxqa mitaporini elix mümkin: "Sanduqumda jik
ok, ətisi kopsam birmu yok" (yultuz) wə baxkılar.

Dimək, Uyoqur həlk tepixmaqliri asasən, ohxi-
tix wastisi arkilik yasaloqaqqa, uning bəlgilirimu
hər hil bolidu. Əgər xəy'ilərdi hər tərəplimilik
hususiyətliri puhta igəllənmisə, tepixmaqlarning
mənasini tepix mümkin əməs.

Həlk tepixmaqlirining ijqatqiliri turmuxqa
qongkur kirixi, ijqimai riyallikning bəlgilirini hər
tərəplimə igəlləxkə mahir boluxi, təsəwur kılıx
ihtidarini dawamlıq əstürüxi kərək, xu qaoqdila
tepixmaqlarning məzmunu quruk abistirakit bol-
mastin, bəlki riyallikni tehimu qongkur əks əttü-
rükə paydilik bolidu.

Tepixmaqtiki məwhum nərsining hususiyiti
ohxitiqanda, imkan bar məzmun jəhəttin yekinrak
boluxioqə dikqət kılıx lazim, Uyoqur həlk tepixmaq-
lirida bu nuqtioqimu alahidə etiwar berilgən. Məsi-
lən, "Bir əygə kirsəm beli baqlaklik bir kiz oltu-
ruptu" digən tepixmaqta süpürgə kizoqə ohxitiqan.
Ətraplik mulahizə kılıqanda gərçə kiz süpürgigə
təng bolmisimu, əmma ijqabi tərəptin süpürgə bilən

qiz otturisida logikilik mazmun baqlinix bar. Xunglaxka bu tepixmakka tamtirimestin supurge dep jawap beroleyimiz.

Jemiyet terekkiyatioqa agixip, insanlarning turmux xaraitimu ezigirip, ijtimai muhitni tonux we guxinix tajribisi uzluksiz esup baridu. Bu hal yengi-yengi tepixmaklarning payda boluxioqa turtke bolidu. Buningdin bilix mumkinki, tepixmaklar mazmun jehattin ketip kalojan nersa bolmastin, balki u dawamlilik yengi mazmunlaroga igə bolup, uzluksiz beyip baridu. Yengi dewrde payda bolojan yengi xay'iler haman tepixmaklarda ez eksini tapidu. Mesilen, Radiyo, ayrupilan, parahot, kombayin, elektir, maxina...katarliklar yekinki dewrning mshsuli boluxioqa karimay, ular halk tepixmaklirida ez eksini tapti. Mesilen:

Yultuzmikin dimoglar,
Yirak aməs yultuzdək.
Yultuzlardək nur qaqsə,
Keqə bolar kündüzdək.

(elektir qirak)

Gah üstəldə, gah tında,
Gah biləktə, gah yanda.
Qekildəydu yekimlik,
Kerəktur u hərqaqanda.

(Saət)

Buningdin keruxke boliduki, halkimizning zehni kuwwiti, maniwi baylikning yuksilixige mas halda tepixmaklarning mazmunimu yengilinip baridu.

Halk tepixmaklirining Bədii xekli

Uyojur halk tepixmakliri xekil jehattin xeilaroga ohxixip ketidu yani tepixmaklarning til kuruluxi, retimi we bezilirining kapiyilirimu toluk bolux bilən, u janliklikka we obrazqanlikka igə. Omumen uningda edibiyatning amilliri hazirlanojan bolidu. Tepixmaklar ohxitix, selixturux, mitapora, mubaliqə ohxax bedii wastilergə koprək tayinidu we bu arkilik ipadiliməkqi bolojan maddining tıp mahiyitini yaki pekət birlə nuktisini kersitip, xu asasta kixiləni oylanduridu. Dimək, tepixmaklar bedii xekil jehattin xay'ilərnin hasliqi we omumluqioqa asasinidu. Haslik bilən omumluk arisidiki dialiktikilik munasiwət bedii usul bilən tepixmaklarda ez eksini tapidu. Mesilen:

Kiqik qeoqida tət putluk,
Qong bolojanda ikki putluk,
Kerioqanda üq putluk,
Tepinglarqu, bu nimə?

Bu tepixmaq adamlarning tuqulux, qong bolux wə kerixtin ibarət uq mæzgildiki adamlærgilamas kelidioqan haslikni ipadilæx arkilik adæmdin ibarət bir pütin omumlukni kersætkæn, yænæ bir tæræptin adæmlær pis'holugiyæsidedæ bolidioqan tuqulux, qong bolux, kerix baxka jandarlar uqunmu omumi qanuniyettur.

Uyoqur hælq tepixmaqliri bædii tüzülux jæhæt-tin tæswiri sürætlæn'gæn obrazlardin ibarət. Hærbir tepixmaq bu kim? U nimæ? digæn yoxurun soallar-qa jawap xæklidæ tüzülide. Tepixmaqlarqa beril-gæn jawap, obrazlar arkilik ipadæ kilinidu. Tepix-maqlarning asasiy obrazi—ohxitixtin ibarət bolidu. Mæsilæn:

Pakar-pakar boyi bar,
Kæwæt-kæwæt toni bar.

Bu tepixmaqta piyazning obrazi "pakar-pakar boyi", "kæwæt-kæwæt toni" digæn ohxitix bilæn ipa-dilæn'gæn. "Texi tondæk, iqi undæk", "Texi sirla-q-lik, iqi mihlaklik" digæn'gæ ohxax tepixmaqlarmu muxu hil hususiyætke igæ.

Yænæ bæzi tepixmaqlarda xæy'ilæarning taxki tæswiri asas kilinmastin, uning haliti yaki hærkiti asas bolidu.

Mæsilæn:

Uzun kætæn bir kimir,
Tünglügi mijir-mijir,

Ayioqida gül eqilur
Bexi xortanglik idir (kariz)

"Kæmsæm kæmülmæs, tæpsæm tæwrimæs, mang-sam mangidu, tursam turidu" sayæ wə baxkilar.

Hælq tepixmaqlirida tæswirlæn'gæn asasiy obe- kiti ikki nærsidin ibarət. Uning biri adæm wə nærsi-lær bolup, yænæ bir hili tæbii wə ijtimai hadisilær, æmma hadisilær toqrilik eytiloqan tepixmaqlarqa qaridoqanda adæm wə nærsilær toqrilik eytiloqan te-pixmaqlær kæræk uqraydu. Mehnætkæx hælq am-misi özining yüksæk bædii maharitigæ yelinip te-pixmaq xækli bilæn nuroqunlioqan jansiz maddilarni janlik maddilarqa, angsiz nærsilærni anglik nærsi-lærgæ ohxitidu. Kiskisi, jansiz obrazlarni janlik obraz dærijisigæ kætirip, kixilærdæ roxæn bædii tæ-sæwur pæyda kilidu, lekin tepixmaqlarda ædibi-yatning baxka türilirigæ ohxax roxæn tipik obraz yaritix tælöp kilinmaydu, mundak kilixmu müm-kin æmæs.

Kündilik turmuximizda bizgæ yolukidioqan xæy'ilæarning iqi wə taxki hususiyætleri hærbil bol- oqaqqa, tepixmaqlarda tæswirlæx kær hillikqa igæ bolidu, yænæ bir tæræptin hærbil kixining bægilik xæy'ining hususiyiti hækkidiki mulahizisimu birdæk bolmaydu.

Mælum bir kixi bir xæy'ining sirtki kærünuxigæ qarap tepixmaq eytsa, yænæ bir kixi xu xæy'ining

haliti yaki hərkitigə qarap tepixmaq tüzüxi mümkin. Xu səwəptin tepixmaqlar həmixəm hər hil wariantioğa igə bolidu, məsilən,

1- wariant: Texi sirlaşlıq, iqi mihlaklıq.

2- “ ”: Kiqikkinə sanduqçə, iqidə jik tügünçə.

3- “ ”: Kiqikkinə dumbulak, iqidə tola kumbulak (anar).

1- wariant: Bir öygə kirsəm jikkinə tuhum turuptu.

2- wariant: Yar boyida qatar qozuq.

3-.....: 32 aqinə, bir kimirdə yaxaydu, ixka qüxsə yandixip billə kürəx baxlaydu. (qix).

1- Wariant: Əzi bir qeriq, tili ming qeriq.

2- “ ” əzi oruk, uqi yoruk, muzda yüg-rəydu,

3- “ ” puti yok mangidu, tili yok səzləydu,

4- “ ” kiqikkinə sapinim, bəx at uni tartidu, appaq yərgə rət bilən, rənglik uruk salidu? (kələm)

Uyoqur həlk tepixmaqlirining bədii tüzülüxide mukim birlikkə kəlgən əlqəm yok, lekin kəp əsirlərdin beri jəmiyyət tərəkkiyatioğa əgixip, tepixmaqlarning xəklimu addiliktin murəkkəplikkə, kəpal-

liktin güzəllikkə qarap rawajlinip mangdi. Muxu asasta kəp tepixmaqlar xeyriyyət tüşigə kirdi. Bolupmu hazırki zaman tepixmaqlirining retimi, əurak, kəpiyiliri xeyroğa ohxax tüzülüp, bədii ahang wə ahangdarlıkkə igə bolmaqta.

Yənə bəzi tepixmaqlar barki, ular hikayə kilix xəkli bilən tüzülgən bolup, uni qəqəklik tepixmaqlar dəp ataxka bolidu. Mundak tepixmaqlardiki pikir bir kədər murəkkəprək bolup, bəzilirini kəpünqə matimatika usuli bilən hisaplap tepix tələp kilinidu. Bu hildiki tepixmaqlar kixilərninğ obrazlik təpəkkur kilix kabilyitini əstürüpla kəlməstin, bəlki logikilik təpəkkur kilix iktidarini əstürüxkimu yardəm beridu. Məsilən:

Burunki bir zamanda,

Yirək bir bayawanda,

Jirən kaxka bir atka

Bir ər, bir kız miniptu.

Bu kim? — dəp sorisa

Mundak jawap beriptu:

Jenimning jananisi,

yürigimning səkparisi,

bu adəmning anisi, mening anamning kəynanisi.

Keni oylap bəkinglar,

bular kəndak tukkan?

Yaki:

Toho - toxkan 48, putliri yüz səkkiz,

Tohu kaçqə? Toxkan kaçqə?

Hisaplaş haraktiridiki bundak tepixmaqlar hazırki dəwrimizdə köpləp ijat qilinmaqta.

Uyoqur həlk tepixmaqlirining bədii tüzülüşidə baxka həklərləning tepixmaqlirioja ohximaydiojan yənə bir alahidilik bar, yəni Uyoqur həlkinəning bəzi tepixmaqliri Uyoqur tili wə hərplirining əzigə has fontikilik alahidiligigə qarap tüzülgən, bundak tepixmaqlarning baxka til sestimisidiki həklərgə nisbətən eytkanda tepixmaqlik hususiyiti bolmaydu. Məsilən:

“Sən” də birla -

“Mən” də birla

Izdisəm “aləm” də yok.

“Xam”oja berip üqni taptim,

“Misir”oja kəlsəm birimu yok.

Bu tepixmaq Uyoqur kona yeziojidiki qekit (.) bolup, pəkət xu yezikning alahidiligigə اساسlinip tüzülgən.

Yənə:

Ol nimədur adəmgə

Kixi-yaz lazim imix,

Bexi birdur, beli altə,

Kuyruqi tet yüz imix.

Bu tepixmaqning jawabi ot (lot) bolup, kona əbjət hisawi boyiqə “1” — birgə təng, “o” — altigə

təng, “T” — tet yüzgə təng. Bu jawapni pəkət kona əbjət hisawidin həwiri bar kixilərlə tapalaydu.

Yukurqilardin kərükxə boliduki, Uyoqur həlk tepixmaqlirining bədii xəkli hilmu-hil bolup, u janlik bədii təsirləndürüş küqigə igə, xunga u həlk eoqiz ədibiyatining ayrilmas bir bəlugi boluxka munasip.

Maksim Gorki: “Əzənglərləning həlk ədibiyatini toplanglar wə üginənglar” dəp təkitligən idi. Xunglaxka həlk eoqiz ədibiyatini üginix həmdə yax əwlatlərləning əkli jəhəttin yetilixigə azdur-kəptur yardəm berix məksididə, dəslepki kədəmdə toplanojan həlk tepixmaqlirini hər p tərtiwi boyiqə rətləp qıqtim. Bu toplamoja 500 din kəprək Uyoqur həlk tepixmaqliri kirgüzüldi. Mundin keyin tehimu toluklinixi üqün kitaphanlərləning yardəm qilixini ümit qilimən.

Toploquqidin

TEPIXMAKLAR

A

1. Aqzi bir, quyruqi ikkidur,
Səkrəp qüxsingiz ohxaxla qongkur?
2. Aq kigiz, appaq kigiz.
Ləyləp yürər üstüngdə,
Put - koli yok, jeni yok,
Eytinglarqu bu nimə?
3. Appaq doqulak bədini,
Zəp qiraylıq qapini,
Bexida aq kapquqi,
Dümbisidə tutkuqi;
Bügün iqsə kaynak qay
Saklar bir kün sowutmay?
4. Aq kemə, appaq kemə,
Suda üzər bu kemə.
Serik tumxuk, kəng tapan,
Eytinglarqu bu nimə?
5. Anga birdin qarisingiz: Appaq bipayan,
Səp salsingiz uzun kətkən bir dərya akkan;
Biraq unda kərünməydu katniojan keyik,

- Su iqidə hərgizmu üzməydu belik?
6. Aq dastihan üstidə
Kara mehman oynaydu,
Tumxuqida gül qekip
Un qikarmay sayraydu?
  7. Aylinidu - aylinidu öz okida,
Aylanojini sezilməydu hiq wakitta?
  8. Anisi təwən, ballisi üstün?
  9. Ala qapan kiyiwalojan
Uzun quyruk baturum.
"To - ko - tok - yapirim" dəp
Yərnə təxkən baturum?
  10. Aqzida iman bar.
Kosioqida ilan bar?
  11. Aq etim asmandin qüxər
Ot - qəpni yiməs,
Ot - qəp uni yər?
  12. Anisi bir, ballisi ming?
  13. Ax iqməydu müxügüm,
Su iqməydu müxügüm,
Tawa - durdun üstidə
Yoroqulaydu müxügüm?
  14. Ax, axning iqidə tax,
Taxning iqidə yənə ax?
  15. Ahximi kelər lək - lək,
Ətisi ketər sək - sək?
  16. Asmanoja tayak atsam,

- Yərgə kan qaqraydu?
17. Appak yumulak bir kora,
Iqida ikki hil dora?
  18. Ayioji yok yuridu,
Əzi yiraktin kelidu.
Aozzi yok səzləydu
Sanga salam beridu?
  19. Ak sanduoqum eqildi,
Iqidin yipək xexildi?
  20. Asmanda uqup yürgən altə toroqay,
Əmürwayət köktə konar, yərgə konmay?
  21. Anisi əgri - tokay,
Balisi kil yoroqa?
  22. Anisi uzunioqa yatidu,
Balisi tooqrisioqa?
  23. Anisi teq turidu,
Balisi yumulaydu.
  24. Altun münggüzlük tikiqək
Ayda su iqər,
Kümüx münggüzlük tikiqək
Kündə su iqər?
  25. Ak yərdə qazan qaynaydu?
  26. Ak yərdə bala yaoqaq?
  27. Ak etim asmanoqa baqar?
  28. Akisi ukisini qooqlap yetəlməydu?
  29. Aozzidin iqudu, burnidin qikiridu?
  30. Aozzida nəqqə yüz qixi,

31. Birini ikki kilmak ixi?
Aqa, aqining üstidə qaqa,
Qaqining üstidə qapqa.
Qapqining üstidə ham - ham,
Ham - hamning üstidə mix - mix.
Mix - mixning üstidə lip - lip,
Lip - lipning üstidə xiwak.
Xiwakning üstidə kiyak,
Kiyakning üstidə qeqək,
Eytinglarqu u nimə?
32. Ayioji yok yuridu,
Silik - silik külidu?
33. Ajayip bir janwar bar
Tola eydin tepilar,
Tepip koysa oqikirap,
Ikki puti pikirap;
Yeqin qilar yirakni,
Bilməs aozrik - silakni,
Bir adəmgə bap nimə
Tepinglarqu u nimə?
34. Anisi xaldir xap,
Balisi xildir xikər?
35. Anisidin balisi yügrük?
36. Aldi yamoqur,
Kəyni qar?
37. Altun qoxkar münggüzi,
Buoqa - maral terisi?

38. Aqzi bar,
Jeni yok.
Kuyruqi bar,
Yungi yok.
Yugiridu ak kəşəzədə
Kaldurup qara iz,
Kox tilidin
Təkülidu söz.
39. Ak yərgə qara purqak qeqiptu?
40. Ak dastihan seliwidim,
Aləm iqi akardı?
41. Ak tögəmnıng boynı uzun?
42. Asmanoqa qıksa yallidə,
Yərgə quxər takkidə?
43. Atsam qalma asmanoqa,
Kızıl məldür təküldi?
44. Asmandiki bir top oqazdin birsi soraptu:
— Əssalamuələykum, yüz oqaz, nəgə ketip
barisilər?

Menimu elip kətsənglar?

Oqazlar xundak jawap beriptu:

— Biz yüz əməs, bizgə bizdək koxulsa,
Uningoqa uningmu yerimidək koxulsa,
Uningoqa yənə uning yerimidək koxulsa,
Andin sən koxulsang yüz bolimiz,
Zadi biz kanqə, tapkinə?
Elip ketimiz.

- Əsli oqaz kanqə?
45. Astimu taoq, üstimu taoq
Otturisi məhməl edir?
46. Ahximi kelər əgligim,
Kündüzi ketər ləgligim?
47. Ahximi ketər, ətisi kelər?
48. Atisi yatar toqra,
Apisi yoroqa,
Kızı usulqi,
Oqli oyunqi?
49. Atka minməs,
Yayak yürməs,
Burni bir,
Kulioqi kir?
50. Attin igiz,
Ittin pəs?
51. Atangning sanggul - sunggul,
Anangning eqilip - yepilip turidu?
52. Ala - qara kiyin'gən,
Beqir kərsə yügürgən?
53. Anisi xük turidu,
Balliri qawak qalidu?
- B**
54. Bakka kirdim, qıqay disəm xora yok,
Gülni üzdüm, üzgən yərnıng izi yok?

55. Baqda bolayman,
Soda solayman
Keldə kulayman?
56. Bayning balisi tülkə tumakqan?
57. Barmu - yokmu, uni enik kərməysən,
U yok yərdə əmür sürməysən?
58. Bakşam - bakşam münggüz qikmaydu?
59. Balisi anisini uridu?
60. Bəx bexi, yüz tirniqi, bəxi berip, tət
yanmioqi?
61. Bəxi birgə beriptu,
Ikkisi su keqiptu.
Üqi qarap turuptu,
Keyin billə yeniptu?
62. Bir kurut bar bək ajiz,
Amma ixlər tirixip.
Yalmap yütüp oqazangni
Berər yipək qikirip?
63. Boway kəldi paltisiz,
Kəwrük saldi tahtisiz?
64. Bək kiygəndə uhlioqan,
Bəksiz bolsa ixligən?
65. Bu giləm, bu bir giləm,
Kakay disəm eqir giləm.
66. Bu terək zilwa terək,
Adəm anga qikmas kerək.
Bu terəkkə qikixka

- Qünilidək adəm kerək?
67. Buqa boyunluk, qiwin kanatlik,
Teping u nimə tögə ayaklik?
68. Bulbuldin yooqan,
Təmür ustihan.
Iqide üqla
Yürigi turoqan.
Burapla qoysang
Xoh sayrap turoqan?
69. Bütün tursa kəkürüp,
Ətə turar saqirip.
Təmi uning nawattək,
Qalar aqzingda erip?
70. Bexi yooqan kapaktək,
Puti inqikə sapaktək.
Üqiyi kosiqining texida,
Qulioqi putining uqida?
71. Bili baqqlaqlik,
Tülkə tumaklik?
72. Belik sirtlik, ikki baqrilik,
Altə puti bar, əxkə münggüzlük?
73. Bilim - bilim bilimat, beli sunuq toruq at,
Takka qiksa teylimas, muzda mangsa oyul-
mas?
74. Bexidin baskan, kindigidin askan?
75. Beriximda hiqnimə yok,
Yeniximda lipmu - lip.

- Əgixidu mən bilən,
Kətərgin dəp yelinip?
76. Bir anidin yüz bala, yüzilisi boz bala?
77. Bir dərəhtə on ikki xah,
Hər xahta ottuz yopurmak,
Yopurmaqlarning bir tərifi kara, bir tərifi
ak?
78. Bir nərsəm bar, jeni bar, igiz uqmas,
Mangojan qaojda putliri yərgə təgməs,
Yər bilən asmanoqiçə ot yansimu,
Timaqçilik hiqbir yeri otta keyməş?
79. Bir quxum bar dan yiməydu,
Qaynap bərsəm nan yiməydu?
80. Bir piyalida ikki hil rəng,
Otni kərsə katidu dəng?
81. Bir at kərdüm jeni yok,
Tomurida kəni yok?
Qap bilidə kuyruqi,
Qulioji həm bexi yok,
Quciojida bu atning,
Bowak yatar buduruk.
82. Burnida bar yingnisi,
Yüzidə bar tügmisi.
Təgsə yingnə tügmigə
Kəzip ketər nəoqmisi?
83. Bir padixa bar ikən, tət kəzi bar,
Hər kəzigə qaraydiojan tət wəzir bar.

- Tət komandan axik ikən tət kizioja,
Ottuz altə nəwkərliri jənggə təyyar?
84. Bir quxum bar, bu əyni makan ətkən,
Kiz - oqullar uning üçün hizmət ətkən.
Qolioja kələm almay hət yazidu,
Kelip turar türlük hər p hər bir qəttin?
85. Bir əyde yigirmila adəm turar,
Həmmisidin ipar əməş, zəhər qıqar:
Kimki uni dost tutuxni adət kilsa.
Həman bir kün bir balaqja uqritar?
86. Birining bir oqli, bir kizi bar,
Bilidu ikkisini dunya yüzi.
Yoklaydu oqli künni, kizi tünni,
Yürgəndə bilinməydu baskan izi.
87. Bir yaqtaqta kirik putak,
Kirik putakta kirik uga.
Kirik ugida kirik tuhum,
Pixkanda serik bolar?
88. Bir top adəm karaydu,
Mangmay turar yeplixip.
Bilsəngmu sən ularni
Jawap bərməs tonuxup?
89. Bir sandukta kamalojan sansiz janwar,
Hər birining bexida ohxax məng bar.
Sürkəp koysa yan tərəpkə bexini,
“Wazzida” kip u janıwar ot bop yanar?
90. Bir nərsəm bar sanduk ohxax turar əzi,

- Adəmlərgə anglinidu eytkan sözi.
Tawuxi enik bolup qıkkan bilən,
Kerünməydu bax - ayioji, ikki kezi?
91. Bir kuxum bar keni yok,
Kanitining sani yok.
Adəm bilən sezlilər,
Əkli baru, jeni yok?
92. Bir nərsə bar marjan ohxax degilək,
Yok uningda put - kol, burun yaki səngək.
Lekin jinsi tərəptin u mitaloja kiridu.
Oltürməstin yisingiz dərhal bihux kilidu?
93. Bir bukam bar, bukilarning palwini,
Sərəp mangar kirik - əllik hərwinini.
Siojar anga bir xəhərning adimi,
Tepinglarqu, kandaq nərsə u keni?
94. Bir bərgidə bolidu
San - sanaksiz miwisi.
Yisəng xunqə ləzzətlik,
Tilni yarar xirnisini?
95. Bilip alsang huyini,
Mulayimrak kozidin.
Nəgə disəng qapidu,
Ayrilməstin putungdin?
96. Bir atisi, bir anisi,
Nəqqə minglap balisi?
97. Bir tal aqamqam bar, yiojsam-yiojsam tügi-
məs?

98. Bir dawanni qolək seviz'han əgiydu?
99. Bir top kuxkaq keliptu,
Qioj üstigə konuptu.
Birdin kənsə exip kəptu bir kuxkaq,
Ikkidin kənsə exip kəptu bir tal qioj.
Kuxkaq kəncə? Qioj kəncə?
100. Bir dəwidə yəttə təkək?
101. Bir əygə kirsəm, bulungda
akwax momay olturidu?
102. Bir əygə kirsəm,
Kərisammu kəraydu, kərimisammu kəraydu?
103. Bir kərisam müxüktək, sinqilisam muxtum-
dək,
Təmür tikən tonni kiyip, əmiləp yürgən
kixidək?
104. Bir kəzəndin bəx kəskən manta qikiptu,
Bəx jozida bəxtin olturojan kixilərgə bəxtin
tegiptu,
Adəm kəncə, manta kəncə?
105. Bir gümbəzning iqidə ming gümbəz?
106. Ping-ping kilar baturum,
Ging-ging kilar baturum.
Xəpilik xərigə berip,
Xəhit boləjan baturum?
107. Biri qeqip,
Biri iqə,
Biri əsər?

108. Biz, biz, biz iduk,
Biz on ikki kiz iduk,
Bir gümbəzge yiojilduk,
Tang aldida taralduk?
109. Biz muxundak kəp iduk,
Ottuz ikki dost iduk,
Ikki takka tizilduk,
Bir birləp üzülduk?
110. Bir dostum bar dēgilək,
Əzi qakkan yügürək,
Billə oynap yügürüp,
Mən harimən tərləp.
Lekin dostum harmaydu,
Zadi aram almaydu?
111. Biri turar u qəttə,
Biri turar bu qəttə,
Awaz qiksa kəyərda
Anglap turar dikketə?
112. Bir bexida nəyzisi,
Bir bexida doppisi.
Iz qüxərsə nəyzisi,
Əqürüp mangar doppisi?
113. Bir qara aqamqam bar, bu taqdin u takka
yetidu?
114. Bir anidin jik bala, həmmisi kizil ala?
115. Bir kazahunum bar, səpər kilsa kəynidin
təswi tartidu?

116. Bir exigim bar, min'gili bolmaydu?
117. Bir kap, kap iqidə un, un iqidə tüwrük?
118. Bir moziyim bar, boyunqiojini sərəp yürüdu?
119. Bir əygə kirsəm, taz kiz olturidu?
120. Bir həküzüm bar yalmaydu,
Dümbisidin purkisa qosiojida qalmaydu?
121. Bir rəna, on ikki dana, ottuz ana, yigirmə tət
pana?
122. Bir sariyim bar, iqidə likkidə baywətgilər
tizioqlik?
123. Bir tərəkning bexida bəx xah,
Hər xahning uqida birdin tuhum?
124. "Bir" diwidim ikki taq uruxti,
"Ikki" diwidim yirak turuxti?
125. Bexi taqjak,
Kuyruoqi oqjak?
126. Bir top dərəh, dərəh üstidə bir məydan,
Məydan iqidə sansiz əy, əyning hər birsidə
Birdin adəm?
127. Bir təhsigə koyulojan,
Ikki danə petirnan.
Birsidin ot qikidu,
Birsidin soq taməjan?
128. Bir nərsəm bar bilmigənni bilgüzidu,
Iqini eqip baksang külgüzidu?
129. Bir tal yipta bar qara tügmiqak,
Tutsang tügmini yanidu qirak?

130. Bir ajayip kux həmmigə tonux,
Hajət əməstur dərəhkə konux?
131. Bexi baru qeqi yok, kəzi baru kexi yok,
Tez mangidu puti yok, su bolsila karni tok?
132. Bir bərgidə bolidu
San-sanaksiz miwisi,
Yisəng xunqə ləzzətlik,
Tilni yarar xirnisiz?
133. Bir parqisi sol yaqta,
Bir parqisi ong yaqta,
Bir - birsini kərəlməy,
Ətüb ketər xundakla?
134. Bir ajayip əlqi bar,
Putsiz mengip kelidu.
Kulioqioja sözünqni—
—Disəng elip ketidu?

D

135. Dadisi ketirəm, anisi yoroja,
Ooqli oyunqi, kizi qoxakqi?
136. Dawan-qokqa üstigə
Nurluk yultuz konuptu.
Jut-xiwirojan,sooqaktin
Korkmay məzmut turuptu.
137. Dadisi əgri-donay, balisi xirin - xekər,
Ooqli haramzadə, kizi xirinzadə?

138. Dərəh bexidin taxlisa sunmas,
Kəwrük üstidin taxlisa sunar?
139. Dunyada bir yügrük bar, birlə kəzi parliojan,
Minglap kixi, sansiz yükni arkisioja baqli-
ojan?
140. Döpür-döpür at kəldi,
Qikip karang, bəg kəldi,
Kəynidin üq-tət kixi
Konak terip ep kəldi?
141. Dunyada nimə kattik?
142. Dunyada nimə yügrük?
143. Dunyada bar bir nərsə,
Kimmət əzi altundin.
Ətüb kətə kəlməydu,
Artka yenip kaytidin?
144. Döp-dəglək bir quta,
Otka salsam muz tuta?
145. Dübisi aldida,koşioqi kəynidə?
146. Dengizi bar, süyi yok,
Xəhəri bar, adimi yok?

E

147. Etiwəttim xotidin,
Esilwaldim putidin?
148. Igiz boyluk akam,
Tülkə tumak kiyiptu?

149. Igiz munar,
Kaltə munar,
Lalə qeqigi,
Sidəp munqioji?
150. Igiz munarə
Tegi kanarə?
151. Igiz əgzidə giləm kaksəm,
Topisi Turpanoşa yətti!
152. Erik, erik iqidə su,
Su iqidə ilan,
İlan aqzida ot?
153. Ikki bexi yalmaydu,
Kerip aqzini aqidu.
Aqzioşa qüxkən nersilər
Əzidin-əzi kaqidu?
154. Eqilmioşan sanduktin
Piqilmioşan tawuz qikti?
155. Igiz gümbəz, həmmə uningdin pəs,
Ikki yopurmioşi, yüzming qeqigi?
156. Igiz-igiz kexi,
Sundi tügmən texi.
Karioşan kixining
Akidu yexi?

G

157. Gah üstəldə, gah tamda,

- Gah biləktə, gah yanda.
Qikildaydu yekimlik,
Kerək u hər kaqanda
158. Gül tegidə — kələnggüdə nahxiqi,
Səhər turup tingxap kərsəng
Hox yaqıdu nahxisi?
159. Giləmnin rənggi ohxax tonliri bar,
Bəkmü həywət, kərkunuxluk ünliri bar.
Uzun burut, nəpis kuyruk, kışka kulak,
Jandarəşa həwp salidioşan bir yeri bar?
160. Gül arisida əjayip serik,
Bexida təhsə, kəşioşida terik?
161. Güdürləydu, palaklaydu,
Dan qokuydu yiməydu?
162. Gümbəz ohxax bir aywan,
Iqidə bar bir yilan.
Əzi suoşa qəküglük,
Aqzida ot qixləklük.
163. Güldiri bar, yamoşuri yok,
Kər yeoşiptu, soşioşi yok?

H

164. Hop yaraxkan tajisi,
Esil kimhap toni bar.
Tang səhərdə anglisang
Zəp qiraylik üni bar?

165. Hudayimning buyruqi,
Dümbisidə quyruqi?
166. Hillirining sani yok,
Xekli uning huddi ok.
Ak dengizda yügərtsəng,
Məzmun birər op - oquk.
Yügürməydu oqiildap
Rənglik suni iqmisə.
Sanga yolda həm sirdax
Oylap tapkin bu nime?

I

167. İkkisi kəridu, ikkisi tingxaydu,
Biri səzləydu?
168. Is qikidu quyruqidin,
Adəm qüxməs dümbisidin.
Dərəhlərgə tēgəlməydu,
Putaklarəğa kənalmaıydu?
169. It bolupmu kəwimaydu,
Yügürəp kəpup qixliməydu,
Yat bir kixi kirip kəlsa,
Uni əygə kirgüzməydu?
170. Iqi sir,
Texi gül?
171. İxigigə ot kəysang, ot alidu əy iqi,
Ot kətkənni kərsimu, əqərməydu hiq kixi?

172. İkki hərəun bir kəoxmak,
Kirsə - qiksa ün qikmas.
Hər tamakta tərde bar,
Ular zadi ayrılməs?
173. İkki oqakta bir kəsəy?
174. Eoqiz, burun, kulaksiz,
Gepi tola, sanaksiz,
Kerüp bakmay iqini,
Həm bilixkə kulaysiz.
Səzi xirin həm nurluk,
Diloğa xola qaqudu,
Kuwwət elip insanlar
Pərwaz kilip qapıdu.
Bolsang amrak uningoğa
Sanga kuqak aqıdu.
Səzlırigə toymaysən,
Buni kim tez tapıdu?
175. İsi yok, yoruqi bar?
176. İkki erikta bir kəwrük?
177. İkki bəygə at qapıdu, qang qikarmaydu,
Bir - birini izlixidu tepixalmaydu?
178. Iqi kizil, texi kək?
179. İgiz boyluk inisi,
Paka boyluk akisi.
İnisidur yügürük,
Akisidur mogüdək.
Kəlingizoğa esioqlik,

Buni kim tez tapidu?

180. Igiz asmanda bir kux bar,
Yipka makkəm tartilojan.
Xamal qiksa korkmaydu,
Pəkət yamojurdin korkak?
181. Igiz taqning üstidə
Yumran qəplər dəwisi.
Oruwətsəng ularni,
Ayda əsüp qikkusi?
182. Iqi texining siri yok,
Barmaydijojan yeri yok?
183. Ikki inak bir tukkan,
Bəkmə amrak ikkisi.
Əgər birsi bolmisa,
Kəlməs tamak iquksi?

J

184. Jallatka ohxax,
Lekin jeni yok,
Balisining sani yok?
185. Jenimning jananisi, yürügimning səkparisi,
Bu adəmning anisi, mening anamning kiyana-
nisi,
Ular kəndak tukkan?
186. Jeni yok səzləydu?
187. Jeni yok, mangidu mənzil siri,

- Qikəlməy qəmbərsiman aylanmidin.
Həmmimiz bəkmə muhtaj u nərsigə,
Kəp kərgən qol wə əy, qollanmidin?
188. Jiring - jiring,
İldam keling,
Yiraktin turup,
Səzlixip eling?
189. Jim yatsila tuprakta,
Səmriydu baroqanqə.
Kərioqanda yüzi tatuk,
Tatliklikta kəndin artuq?

K

190. Kəl - kəl disəm kəlməydu,
Kəlmə disəm kelidu?
191. Kəqtə ketər, səhər kelər?
192. Kəzgə kərünməy nahxa eytidu,
Səzlisə üni yirakka ketidu?
193. Kək taq, altun mih?
194. Kəl, kəl iqidə su,
Suning iqidə həydər,
Həydərning aqzida gəwhər?
195. Kətirilip dengizdin,
Kəkkə uqup baridu.
Kəktin kaytip qüxkəndə
Həmmə giya kanidu?

196. Kək əqkəm kəpək kəsudu?
197. Kək müxük, kəti təxük?
198. Kəmsəm kəmülməs,
Təpsəm təwriməs,
Mangsam mangidu,
Tursam turidu?
199. Kərimiz biz həmixə
Qarangoquda tamaxa.
Tamaxisi aldida,
Oyunqisi arqida.
Kərsitidu jahanni,
Yahxi bilən yamanni,
Kərüp hoxal bolimiz,
Rohi ozuk alimiz?
200. Kək etim asmanoqa mangar,
Kizil etim yərdə qalar.
201. Kəynigi aq xayə,
Bəlwiqi kək tawa,
Beki serik duhawa,
Yüzi yalpak, u nimə?
202. Kəzüm yumukluk,
Tenim hərəkətsiz.
Lekin kərgünüm
Hər hil wə sansiz?
203. Kəz eqip kərəlməysiz,
Qol sunup tutalməysiz,
Siz uningdin ayrilip,

- Bir minut yaxalməysiz?
204. Kərdüm yooqan qosaklik
Ajayip janwar.
Kindigining sirtida
Qiraylik bir taji bar.
Serik kiyim kiyiptu,
Yürügidə et yanar?
205. Kündüzi bikar,
Keqisi qakar?
206. Kirsə adəm patmaydu,
Suqa salsa yatmaydu,
Iqidiki nərsini
Aman - esən saklaydu?
207. Kündüzi mehman, keqisi himan?
208. Kündüzi ketər əgligim, ahximi kələr ləgli-
gim?
209. Kündüzi toruk - toruk, keqisi bolung - sürük?
210. Kündüzi oqaq - oqaq, keqisi kərnə aq?
211. Kündüzi oqıqirılaydu, ahximi midirılimaydu?
212. Keqə - kündüz tinmaydu,
Tohtimastin sanaydu,
Əmri boyi sanisa
On ikkidin axmaydu?
213. Kelip qüxti on bəx ədək kəlqəkkə,
Zayit qikip miltik atti ədəkkə.
Bir pay oqta yikiliptu altisi,
Həyat kəldi xu kəlqəktə kəncisi?

214. Keqisi aorqa, kündüzi ojalqa?
 215. Keqisi yop - yoruk,
 Kündüzi kup - kuruk?
 216. Kiyimliri rəngga - rəng,
 Mengixliri sələtlik,
 Sokuxkanni kərsingiz
 Dəysiz: Əjəp yürəklik.
 Özini xahtək tutsimu
 Yürgən yeri əhlətlik?
 217. Keqiliri daima,
 Kiriwalar iqimgə,
 Ax oqurlap kaqkanni
 Uqritidu zərbigə?
 218. Kiqikkinə pinnas, aləmni kezip tinmas?
 219. Kiqik qeoqida tət putluk,
 Qong boloqanda ikki putluk
 Kiriqoqanda üq putluk, —
 Tepinglarqu, bu nimə?
 220. Kiqikkinə dombulak, iqidə kəp kumulak?
 221. Kiqikkinə kutida
 Kərdüm mən bir janwar.
 Bu janwaroqa həyranmən
 Jeni yoku, huyi bar,
 Aylandurup bexini
 Karatsangmu hər yaqqa,
 Jahillioqi bək kattik
 Kariwalar bir yaqqa.

- Taoqu - tax, qəl - dengizda
 Səpər kılsang kerəklik,
 Xuning bilən adaxmay
 Mangalaysən yürəklik?
 222. Kiqikkinə aq kazinim,
 Qikar ikki hil tamioqim?
 223. Kiqikkinə hojram bar,
 Iqidə liq səllilik ahun?
 224. Kiqikkinə kəkiqeoqim kara janggalni kezər?
 225. Kiqikkinə mozayqioqim yumulap səmriydu?
 226. Kiqikkinə boyi bar, hoha - tikən toni bar?
 227. Kiqigidə ikki münggüzi,
 Qongayoqanda yokilar ezi.
 Yigirmigə yətkəndə,
 Yənə qikar xu münggüzi?
 228. Kiqikkinə janwar oqing - oqing kilidu,
 Ahxamliri bədənni yeoqir kilidu?
 229. Kiqik - kiqik qiraylik,
 Güllük kəoqəz tügünqə.
 Aqsang qikar iqidin
 Tatlik, xirin üzümqə?

L

230. Lap - lap mangojan, lap mangojan,
 Kənfit bərsə kap saloqan?
 231. Lim salmay əy yaptim?

M

232. Mangar disəng puti yok,
Tutar disəng kəli yok,
Anga məlum həmmə yər
Tapmaydioğan əyi yok?
233. Mamuktək yumxak,
Xikərdək appak,
Kixta yərni basidu
Yazda sayoğa kaqidu?
234. Mangidu, mangidu kirdin axalmaydu?
235. Mən bu yaqtin baray,
Sən uyaktin kəl,
Kara jiraning aqzida uqrixayli?
236. Muzoğa kənak qaqtim?
237. Mengixi xamal, yetixi azgal?
238. Mening bir ala aqamqam bar,
U taqdin bu takka yetidu?
239. Mengip - menip, bir yərgə berip,
Aqzini eqip qalidu?
240. Mengip - mengip bir yərgə berip,
Tamoğa yülünüp turidu.
241. Mengip - mengip tinmaydu,
Hərixnimu bilməydu,
Baridioğan jayioğa
Zadila yetəlməydu?

242. Mening təmür tayqioqim,
Ot qəp bilən kari yok,
Ikki puti domilak,
Aylinidu yumilap.
Tohtap qalsa mengixtin
Turalmaydu ornida.
Miniwalsam üstigə
Qepip qikar koqioğa?
243. Mingdin keptür qeqigi,
Ikki talla yopurmioqi?
244. Ming koyni bir qiwikta haydaydu.
245. Midirlisang midirlyaydu,
Gər tohtisang tohtaydu.
Tutuwalay disəngmu
Sanga tutuk bərməydu?

N

246. Nahxa eytidu əzi yok,
Qəgüləydu, jeni yok?
247. No, noning iqidə su,
Suning iqidə ilan,
Ilanning aqzida ot?

O

248. Onbəx keqə kərsətsə yoruk yüzini,

- Onbəx keqə kərsətməs sizgə özini?
249. Ok təgsə təkük qalmas,
Tioq təgsə izi qalmas,
Bolka bilən yənqip bolmas,
Jandar anga zadi qanmas?
250. Ottuz ikki aqinə
Bir kimirdə yaxaydu.
Ixka qüxsə yandixip,
Billə kürəx baxlaydu?
251. Otta yanmas, suda qəkməs?
252. On səkkiz tal kowuroja, bir tal üqügə?
253. Oqak bexida müxük olturidu?
254. Onni onoja qoxkanda
Yənə bolar on danə.
Ondin onni alojanda
Yənə qalar on danə.
Yetip kəlsə kix küni
Qolda bolar xu oni?
255. Ol ajayip bir nimidur,
Bardur uning tət puti,
Yarixidu uningoja
Səp - səp turojan buruti,
Əkilətsək biz uni
Zerikməstin oynaydu,
Keqə - kündüz diməstin,
Ozuk - tülük qoşdaydu?

256. Ottuz atni tokkuz okuroja jüptin baqliyalamsiz?

Ə

257. Əzi mangar izi yok,
Mangliyida kəzi yok?
258. Əy iqidə bir əy bar, ikki kəwət ixigi,
Huddi əgri yəng ohxax taxkirida tünqlügi?
259. Əyigə kaytmaydiojan
Mehman kündə kelidu.
Tapkili bolmaydiojan
Yengilik eytip beridu?
260. Əzi orup əzi tepər,
Burap koysang mengip ketər.
Birdəmning iqidila
Kəz yətməs yərgə yetər?
261. Əzi bir qeriq,
Tili ming qeriq?
262. Əzi bir qeriq,
Sakili ikki qeriq?
263. Əzi yumulak, əmma ay əməs,
Rənggi sap - serik lekin yaq əməs,
Kuyruoji uzun, qaxkanmu əməs,
Siler tepinglar, hiq nimə yiməs?
264. Ədək əməs, oqaz əməs,
Belik əməs sudiki.

- Suda ərkin üzidu,
Yəydu kəmür yənə may,
Jawap bering sorimay?
265. Əngkürdə qatar yatar ottuz ikki bəri,
On yigit u bərinin hizmətkari.
Selinojan məhməl kəwrük otturisiqə,
Mangidu xu kəwrüktin yəmning bəri?
266. Əzi kabil, yoroja tay,
Lekin zadi kixniməs.
Bəlliri nazuk kildək,
Bedə - saman qixliməs?
267. Əzi yərgə məküklük,
Qeqi talada əyüglük?
268. Əzi külrəng, kürəng at,
Muzda yürsə teyilmas,
Tamda yürsə yikilmas?
269. Əzi kiqik, suoja toymas?
270. Əzi muxtək, kuyruqi nooquxtək?
271. Əzi tahta, rənggi pahta?
272. Əzi kiqik, səkkiz qır,
Ixlitixkə bək əplik,
Uning bilən əy - bina
Turar xunqə həywətlik?
273. Əyi anqə qong əməs,
Tolojan kümüx, zər yipta.
Kərünməydu bir kimmu,
Yangraq amma xoh nahxa?

274. Əzi tolojan aydək,
Kosak salojan baydək,
Laza, sirkə, samsaktin
Girim koyar yüzigə,
Əgər ular bolmisa
Tetiksizla bir nimə?
275. Əzi müküp turar,
Sakili qikip turar?
276. Əzi kara, səzi aq?
277. Əzi kırlaoqlik,
Qerisi qitlaoqlik?
278. Əzi eydə,
Kuyruqi talada?
279. Əzi həməür oqoja,
Beki təmür oqoja?
280. Əy təpisiyə uxxak tax?
281. Əzi muxtək, teni taxtək,
Poska turidu jənggiwar yaxtək?
282. Əzi kiqik bir nərsə,
Yərgə qüxsə kərünməs.
Uning kılojan ixliri
Həmmimizdə yok əməs?
283. Əzi qakqan, birlə kəzi bar,
Bir jüp təhsə uning iqidə.
Dümbisini besip koysang,
Yol baxlaydu karangoqu keqidə?
284. Əzi kəp - kək ləhəldək,

- Munqak - munqak esilojan.
Yənə uning iqiqə
Nəwrliri ketilojan?
285. Əzi saqıx uzunqak,
Burutliri dinggayojan,
Eqip kərsəng iqini
Altun mihka lik tolojan?
286. Əzi yoxtək baturum,
Uni oktək baturum,
Xapilak xərigə berip
Xehid boləjan baturum?

U

287. Uzun aqamqamning kələngüsi yox?
288. Uzun kətkən bir kimir,
Tünglügi mijir - mijir,
Ayioqida gül eqilur,
Bexi xortanglik idir?
289. Uqkanda nahxa eytidu,
Qonoqanda yərnı kazıdu,
Rənggi uning kap - kara,
Buni kim tez tapıdu?
290. Uzun uzun iz kelıdu.
Uzun boyluk kız kelıdu.
Qasraqlırını pakıritip,
Manglaylırını yaltıritip?

291. Uzun quyruk, qongqur kuduk,
Appak yərdə kara uruk?
292. Uzun, uzun, uzun yol,
Qetigə yətkən barmikin?
Asti tirəng kıyan su,
Tüwigə yətkən barmikin?
Tüwigə yetip bu suning
Kənip iqkən barmikin?
293. Üstidin məldür yaojar, astidin qar?
294. U kaqıtımoqa urıdu,
Bu kaqıtımoqa urıdu,
Mən hiq guna kılmısam
Meni nimixka urıdu?
295. Uqup - uqup kelıdu,
Qanat kekip ketıdu,
Keni oylap tepinglar,
Kim tegigə yetıdu?
296. Ürümqıdin kıqkarsa,
Üni Beyjingoqa yetıdu.
Bəx minutmu etməstin
Ixing həl bop pütıdu?
297. U nimıdur jeni yok,
Bexini kəssə keni yok,
Həjət qüxkən kixigə
Əmrını tutmay qarə yok?

U

298. Üqyüz atmix kula,
Ikkisi kəm, əllik yərdin ula,
On ikki tokmak, yəttə booqmaq?
299. Üstidimu otlak bar,
Astidimu otlak bar,
Otturisiyoja kamlaxkan
Birla üzüm jaylaxkan?

P

301. Pakar - pakar boyi bar,
Yəttə kəwət toni bar?
Pakarəjinə dərəhtə
Kəpləp qüxkən yangaklar.
Yangaklarning iqidin
Əsüp qıkkən ak killar?
302. Pəs asmandin kar yaoqdi,
Oylang, nimə bu əmdi?
303. Pəs tam, igiz tam,
Boy kədri simiz tam?
304. Puti yok kaqidu, kaniti yok uqidu?
305. Puti yərgə təgməs, bexi asmanoja,
Puti altə, bexi ikki, quyruoqi bir?
306. Puti uning aqidək,

- Tumxuqjidur kayqidək.
Bexida bar qeqigi,
Boynida həm limqigi?
307. Piligi yok, yeoqi yok,
Biridu rasa yoruk.
Uzak jaydin sim bilən
Anga kelidu ozuk?
308. Pil - pil kilar qeqigim,
Jimirlaydu qeqigim.
Kündüzi uhliwelip,
Keqisi oynar qeqigim?

Q

309. Qerisi yaoqaq tahta, otturisi ak pahta?
310. "Qu! Qu!" disəm jeni yok,
Booquzlisam keni yok?
311. Qixliri üstün turar, gəx bərsə qixləp turar?
312. Qeqigi yok miwə, tepinglarqu u nimə?
313. Qing tutsingiz uzuraydu,
Tutmisingiz kiskiraydu?
Kəzginu kərünməydu,
Setiwaloqili bolmaydu.
Tutmisingiz siz uni,
Bolar israp intayin.
Qing tutsingiz bolisiz
Siz uningoja hojayin?

S

314. Sanduoqumda jik ok,
 Ətisi kopsam birsi yok?
315. Səllilik məznahunum,
 Ala - qipar kuxnaqim,
 Tapsa həlal yəydu,
 Tapalmisa haram?
316. Sadir janggaldin birnəqqə toxkan wə kirojawul tutup kəldi,
 Kadir: "Nəqqə toxkan, nəqqə kirojawul tuttung?" dəp səz aldı,
 Sadir: "Bularning bexi tokkuz, puti ottuz"
 dəp jawap bərdi,
 Sadir qanqə toxkan, qanqə kirojawul tutup kəldi?
317. Sama salar samada,
 Əyi bolsa kamada,
 Xəpə berip yamoqurdin,
 Wiqirlixar hawada?
318. Suoqa salsang qəkməydu,
 Otkə salsang keyməydu,
 Yərgə kəmsəng qirimaydu?
 Kizil hurumdin kəpi bar,
319. Sanga tooqra bolsammən, pihildaysən küli-sən,

Manga tooqra bolsang sən, mənmu külüp
 koyimən,

320. Səppə - səppəng sepi bar,
 Burni puquk tilioqlik,
 Kindigigə ilioqlik,
 Kosioqida lipmu - lip,
 Kizil yakut tizioqlik?
321. Serik balam iqkiri,
 Sakalliri taxkiri?
322. Sorisanglar jeni yok, jeni bardin tez uqar?
323. Soka qəgünümning exi tatlik,
324. Somkamda bar kəptirim,
 Qanatlıri əjəp kəp.
 Rənggi - rohi ohximas,
 Tomurliri kizil - kək?
325. Sokuldaydu soki yok
 Dokuldaydu doki yok,
 Terisi kəlin, tüki yok?
326. Sozunqəq həm inqikə,
 Bir tal kiqik tayəqə,
 Kara üqəy iqidə,
 Ixləydu kündüz - keqə?
327. Suni kərsə tınımsiz,
 Haywan iqidə tilsiz,
 Altun tənggə xirnilik
 Miwə iqidə gülsiz.

- Ikkisining kədrini
Yəp bəksingiz bilisiz?
328. Suning astida kəndə tax yəq?
329. Suoqa kirsə bir bolar,
Sudin qıksa ming bolar?
330. Suda üzgəndə yayraydu teni,
Sudin ayrilsa qalmaydu jeni?
331. Sirliqəndək kip - kizildur, burni uqluk,
Aqqioji jallatqə bardur, yüzi qoruk
Kosiojini yarojan qaojda kərisiz,
Iqidiki ballirining sani yəq?
332. Serik qapan kiygini,
Gül - giyadur yimigi.
Tən'gə dawa poki bar,
Lekin əyi bəkmü tar?
333. Serik qapan kiygənlər,
Həwalarda uqқанlar?

[I]

334. Taqur - tukur, takuqak,
Iqidiki pakirqak.
Ikki tolum ozioji,
Kətidiki kozioji?
335. Tayaklısa mayaklaydu?
336. Taojdin igiz, xiwaktin pəs?
337. Tayak, tayak üstidə ayak (kaqa mənisidə)

- Ayak üstidə mayak?
338. Tam salmay əgzə yaptim?
339. Tam təpəsidə yerim kəməq?
340. Tatsa pung kəlməydu,
Satsa puloqa almaydu,
Dunyada kimmət?
341. Taxtin kattik, nawattin tatlik?
342. Tala - tala talaqak,
Əzi bəkmü yumulak,
Bədən tawlıx ixida
Əhmiyyətlik oyunqak?
343. Tatlik oqiza əməs u,
Lekin muhim tamaktin.
Ajrətmaydu kixilər
Uni hərgiz həyattin?
344. Taojdin takka səkrəydu,
Kar üstidə bir kəmə.
Yazda uhlap yatidu,
Tepinglarqu, u nimə?
345. Təptim, dərəhkə qıktim?
346. Təpsəm təwriməs,
Kəmsəm kəməlməs?
347. Təng - təng, təng kigiz,
Otturisi bək igiz?
348. Təkdir bilən bir mehman kəldi,
Jeni baru, tili yəq.
Min'gən etining jeni yəq, oziojidur ikki koy,

- Gəxi bar, ustihini yok?
349. Təng tuoqulup, təng əskən ikki hoxna,
Bir - birsini kərəlməydu, bular əsla?
350. Tohu, toxkan əllik, putliri yüz ikki,
Tohu qanqə, toxqanqu?
351. Tonur bexida kək əqkə?
352. Tohtikam kızı bilən,
Kənjikam kelini bilən
Birdin - birdin miniptu,
Üq exəkkə tətəylən?
353. Tohuqilik juqi yok,
Bir nərsə bar jeni yok.
Tinim tapmas xəytandək,
Muz üstidə kix küni.
Tonuxmioqan kixilər,
Bilməy turup huyini;
Təgsə əgər qixioqə,
Sunduridu putini.
Bilip alsa huyini,
Mulayimraq kəzidin.
Nəgə disə qapidu,
Ayrilməstin putidin?
354. Tokkuz tokunak, səkkiz sikilək,
Tət mədək, ikki zədək?
355. Tohu, toxkan on səkkiz,
Put - kolliri kırık səkkiz,
Tohu bilən toxkanni

- Siz ayrip berələmsiz?
356. Tət putluk bir hizmətkar,
Boyi adəmdin pakar.
Puti turup mangmaydu,
Əzi kimir kilmaydu.
Dümbisi tüz əynəktək,
Burjəkliri qəynəktək?
357. Tət qasa əzi, appaktur yüzi,
Yoktur hiq kəzi, xirindur sezi?
358. Tət puti bar, jeni yok,
Kirməydioqan əyi yok?
359. Tət kələndər bir kəlqəkkə siyidu?
360. Tət kulak, altə paqak.
Ikki kalla, bir kuyruk?
361. Tət baldaoqlik, arisi xaldaoqlik?
362. Tət ay, yigirmə tət yultuz?
363. Tət lap - lap, əgri saplap,
Ikki ding - ding, bir xip - xip?
364. Təmür tumxukluk,
Rəzinkə kəsaklik,
Suliao kaplaoqlik,
Yanda saklaoqlik?
365. Tət bulungda tət müxük,
Hər müxükning aldida üqtin müxük,
Həmmisi qanqə müxük?
366. Tuquloqanoqə yepixar?
367. Tutsa tax, yaxsa otun?

368. Tüwi bir tal, uqi ming tal?
 369. Kəktə tügmən tax turidu,
 Kərisang kəzüngni kamaxturidu?
 370. Tüwi yepioqlik bexi qeqioqlik?
 371. Tüp - tüz kətkən koqida
 Əylər udul turidu.
 Bir maxina ətsila
 İkkisi bir rət bolidu?
 372. Tirik kelip oynixip
 Nan soraydu əlükün.
 Əlük dərhal "kap" kılıp,
 Jan soraydu tiriktin?
 373. Texi alamət, iqi kiyamət?
 374. Texi sirlik, iqi zəhər?
 375. Tepixmaoqu, tepixmak, kassisoqa yepixmak?
 376. Tepixmaoqu, tepixmak, at kəynigə yepixmak?
 377. Tirixqanoqa bək amrak,
 Hərunlardin bək yirak,
 Əgər uni bilsingiz,
 Duldul kılıp mingsingiz,
 Pərwaz kılıp uqisiz,
 Yultuzlaroqa kəqisiz?
 378. Tik - tak, tik - tak kilidu,
 Xapilak yisə külidu.
 Tinim tapmay tahtida,
 U yan - buyan yüridu?

X

379. Xapilaklısam xatiraklaydu?
 380. Xamal qıksa asmanda
 U yan - buyan uqidu.
 Üqiyi turoraq alqanda
 Tartsa asta kelidu.
 Balilarning amrioqi,
 Bax ətiyaz bayrioqi?
 381. Xaraklaydu xamalda
 Bir - birigə urulup.
 Su iqkəndə kaytidin
 Səp tüzidu tik bolup?
 382. Xamaldimu doikunsiz, tamda bir dərya bar,
 Süyi kix künliri az, yazda kəp bolar?
 383. Xəhiri bar, adimi yok,
 Dengizi bar, süyi yok?
 384. Xəkli hər hil, qixi kəp,
 Yaoqaq bilən ixi kəp,
 Tepinglarqu u nimə,
 Uni kərgən kixi kəp?
 385. Xehi təmür, yopurmioqi kümüş, miwisi
 altun?
 386. Xir - xir etər, jiloqidin etər,
 Dawanoqa kəlsə astidin etər?

Y.

387. Yaz bolsila barangoʻa
Amrak boloʻaq yelöglük.
Kix boloʻanda bowaktök
Yergö obdan belöglük?
388. Yantak tüwidö yaoʻlik tokaq?
389. Yazning küni oltursingiz
Tän'gö rahät salkini bar.
Kixning küni jut-sooʻukni
Qooʻlaydioʻan yalkuni bar.
390. Yalt - yult etidu,
Yalmap - yalmap yütidu?
391. Yazu - kixi özgörmös,
Umu döröh türidin.
Jut - xiwiroʻan bolsimu,
Ayrilmaydu gülidin?
392. Yoroʻilaydu tax paqa,
Korkmas qongkur, dawandin.
Kiyiwaloʻan üstige
Ok ötmöydioʻan qapandin.
Jänggö kirsö jan alar,
Düxmän digän yamandin?
393. Yaoʻqining bir kapakta on jing yeoʻi bolup,
uni ikki kixigö teng belüp bärmökqi boluptu,
lekin yaoʻqining jingi yok ikän, pekät üq

- Jinglik wə töt jinglik ikki kəmqini bar ikän,
əmdi buni kandak belüx kerök?
394. Yapir, boyni kir,
Aoʻzi ikki, tüwi bir?
395. Yar boyida katar kozuk?
396. Ya sodigər satmaydu, ya heridar almaydu,
Kəq boloʻanda, haroʻanda lazim bolmay kal-
maydu?
397. Yazlioʻi yexil rəngdö,
Küzlügi serik tənggö?
398. Yər astida altun kozuk?
399. Yər astida toruk at,
Terisidur yəttö kat.
Soymak bolsang sən uni
Yioʻlaysən küni - tüni?
400. Yər astida ay yügrər?
401. Yəttö dost bar kədinäs,
Bir - biridin ayrilmas.
Kerimidi, ölmidi,
Yaki səkkiz bolmidi.
Uqritimiz bir - birdin,
Əzi yoku, iti bar,
Ta tuoʻuloʻan peti bar?
402. Yəydu - yəydu, kosioʻi toymaydu?
403. Yərdin qikқан pil,
Tasma kilip til,
Əqling bolsa bil?

404. Yənggəm kaqatlap turar,
Yioqlap kirip, külüp qikar?
405. Yər yüzigə taralojan uning nurojun hilliri,
Uning bilən beyiojan kixilərnin səzliri,
Uning bilən oy - pikir sansiz yillar yadlinar,
Əwlatlin - əwlatkiqə miras bolup saqlinar?
406. Yonuojanseri yoojinar?
407. Yoquqi yok appak top,
Iqida kəl bar süp - süzük,
Üzüp, ləyləp yürüdü,
Serikkina bir üzük?
408. Yultuzmikin dimənglar,
Yirak əməs yultuzdək.
Yultuzlardək nur qaqsə,
Keqə bolar kündüzdək?
409. Yürüdü uqup, asmanni kezip,
Bir aylıq yolni bir dəmdə besip.
Ussiojan qaoqda iqudu benzin,
Kətməydu zadi yolidin ezip?
410. Yüzming koyum suoqa qüxti,
Uni təmür xah həydiwətti?
411. Yeoqi yok, yoruqi bar,
Isi yok, issioqi bar?
412. Yexil oqaz, bexi taz?
413. Yeyixi serik marjan,
Qikirixi ak parxok?
414. Yioqip alsang bir tayak,

Eqip koysang bir sayak?

Z

415. Zirgül - ziwərgül,
Həmmidin qiwər gül.
Kimmətlik oqunqə gül,
Həmmigə gəhər gül?

K

416. Katar - katar qit koydum,
Jirən atni box koydum?
417. Kamilip bir sarayoqa əskər yatqan,
Sirtka qikqanliri miltik atqan?
418. Kozoqalmay bir orunda karap turar,
Adəmning həjitini marap turar,
Qanqilik jəwir kərsə səwr kilip,
Yənimu kəpəyməkni tələp kilar?
419. Kox əynək, qinə əməs, təmür əməs,
Buzulsa uni tüzəx mümkün əməs,
Əzligidin eqilip həm yepilidu,
Gəhərdin kimmət nərsə, ərzən əməs?
420. Kolumoqa kiliq elip qiktım takka,
Uqrap kaldim hisawi yok kara yawoqa.
Xartildap tohtimastin kirip əttüm,
Turoqaqka ikki engkür tosüp yanda?

421. Qara inək karap turar,
Qizil inək yalap turar?
422. Kar üstidə yürüdü,
Sooqakni zadi bilməydu.
Yumxaq qarlar üstidə
Iz kaldurup oynaydu?
423. Karioqanda tikilip közüng telip kalidu,
Tartip qoysang yipni həтта uqup kalidu,
Keni, kiqik dostlurum, buni kim tez tapidu?
424. Karaqojikam attin qüxti, baliliri olaxti?
425. Karangoju eydə exək hangraydu?
426. Qap - kara bir yumilak,
Guwaqisi uzun tayak?
427. Qap qüxti, kaplap qüxti,
Qapning aqzi boqulup qüxti?
428. Kara atni kangturup koydum,
Kara jugini bəktürüp koydum?
429. Kara öküz yəp toymaydu.
Kuyruqji asmanoja qaraydu?
430. Katmu-kat köynigi bar,
Astida bir tügmisi bar?
431. Kara küqük otni piqiraydu,
Ot uningdin qorkup qiqiraydu?
432. Qap-kara bir janiwar,
Əzi kiqik, uqidu.
Yazda oynap, kixliqji
Issik yakka kəqidu?

433. Qarisingiz yiraktin
Taq - dəryalar turidu.
Yekinqrak kəlsingiz,
Sular xawkun salmaydu.
Bahar ketip kalsimu,
Güllər yaxnap turidu.
Adəm yekinq kəlgəndə,
Quxlar uqup kətməydu?
434. Qoli yok, kəkə tutmaydu,
Əy selixka usta u?
435. Qoli yok, puti yok,
Əzi sürən salidu?
436. Qosioqida nomuri, uzun simdur tomuri.
Burap qoysang nomurni, yekinq kilar yirakni,
Səzlixisən qolungoja elip kəmür kulakni?
437. Qosioqi tok, kələnggüsi yok?
438. Qosioqi aldida, dümbisi köynidə?
439. Qox eriktin su kəptu,
Bəx adəm-yügrəp kəptu,
Ikkisi su iqiptu,
Üqi qarap turuptu.
Qaytixida ayrilmay
Bəxi birgə yeniptu?
440. Qosioqidin yəp dümbisidin qiqiridu?
441. Qoli yok, puti yok, sürət sizidu?
442. Qosioqi su, yürigi ot?
443. Qosioqingda bar, yeningda yok?

444. Kolumda eskən bir tۈp gۈlۈm bar.
Yamoqur yaoqsila eqilip ketidu?
445. Qol bilən tutup bolmas,
Köz bilən körüp bolmas,
Kiqigidə dərəh lingxitar,
Qongayoqanda uni oqulitar?
446. Quyruqı qolak seoqiz'han
Qara dawanni əgip kaptu?
447. Kuruk xahka kuroquy konmas?
448. Kuta,kuta iqidə tögə puti?
449. Qulioqi putining uqida,
Uqiye qosioqining texida,
Tegip koysa sayraydu?
450. Quyruqı exiglik,
Burni texiglik?
451. Kuruklukta həm suda
Yaxalaydu ölməstin.
Kəq bolqanda sazlikta,
Nahxa eytar tinmastin?
452. Kəni bar, jeni yok?
453. Qip - qizildur, kəni bardur, jeni yok,
Aqqioqi jallatqə bardur.
Iqidiki ballirining sani yok?
454. Qir bexida kizil horaz olturar?
455. Qizil kala yetip kaptu,
Qara kala ketip kaptu?
456. Qixta mangidu bir kemə,

457. Kirik üq kuqkaq uqup kəldi-də, qatar turoqan
altə terəkkə bəlünüp kondi, ikkinqi terəktiki
kuqkaqlarning sani birinqisigə qarioqanda ik-
kisi oxuk, bəxinqi terəktikining sani bolsa
birinqisigə qarioqanda bəx həssə oxuk wə
üqinqisigə qarioqanda tətı oxuk, altinqi tirək-
tə on ikki kuqkaq bar, tətinqi terəktikilər
bolsa buningdin tətı kəm, hər bir terəktə kan-
qidin kuqkaq bar?
458. Kəlinoqinə bir kitap,
Yil bexida esiloqan,
Ətöp kətsə hər küni,
Bir warioqi yirtiloqan,
Yil ahiri kəlgəndə
Hiqnimisi kəlmioqan?
459. Qizil rənglik bir kuta,
Is qiqirar burnida,
Arkisida kolliri,
Kirər yərning baqrioqa?
460. Qisiwaloqan bexioqa
Yooqanoqina qizil gۈl.
Üstidiki kiyimi,
Kərünüdu hilnu-hil,
Tang səhərdə oyoqinip
Nahxa eytip qillioqan,
Baldur kopup ketixkə

- Kixiləni kistiojan?
461. Oləznidur tolmas,

OI

Bir künmu box qalmas,
Box qalsa əlməs,
U siz jan bolmas?

H

462. Hap dəp tapalmas,
Sodigər satalmas?
463. Hərwidin aq səllə qüxti?
464. "Hah" disəm "hah" dəydu,
Balilar həyran "pah" dəydu?
465. Hər türlük, ottura boyluk, uzun kulak,
Əzining wəzipisi yük toxumak,
Ayioqi yerik əməs, pütün tuyaq?
466. Həywan iqidə tilsiz,
Miwə iqidə gülsiz?
467. Hər hil rəngdə toni bar,
Put - koli yok, burni bar?
468. Holu-holu, holumət,
Iqi kizil kiyamət?
Həl kirip, kuruk qıkar,
Ya, Mustapa Muhəmmət?

469. Hinggayoqanoqa dinggayoqan?

Ə

470. Əsli əzi su uning,
Qixta su dəp atalmas,
Suoqa salsang ləyləydu,
Lekin yazda yaxalmas?
471. Əsli əzi su bolsimu,
Lekin kəktə oynaydu.
Yazda yamoqur, qixta qar bop
Yər-yüzini buloqaydu?
472. Əjəp yooqan bir eküz,
Mangliyida birlə kəz.
Puxuldaydu, hūlaydu,
Mən kəldim dəp tolaydu.
Booqum-booqum kuyruoqi,
Nəqqə yərdə ulioqi
Keqə-kündüz, kix wə yaz,
Mangidu u bəkmə saz?
473. Əwrigəy, səwrigəy,
Hərgiz eygə kirmigəy?
474. Əlning otturisida iza tartmay siyidu?
475. Əlmu kəkirər,
Yərnu kəkirər,
Gər bolmisa u
Hayatlik tūgər.

- Dihan taqilar,
Saet dæp bilær.
476. Ətigəndə kəpup ikki aqa yoləja mangidu?
477. Ətigəndə tət putluk,
Qüxtə ikki putluk,
Kəqtə üq putluk?
478. Ətiyazda yaxiridu,
Küzdə taxlinidu?
479. Ətigəndə ketip ahximi kəptu,
Hisawini hiqkim alalmas?
480. Ər-ayal yüz kixining bir künlük wəzipisi yüz
metir əstəng qepix, bir ər küniyə 3 metir
əstəng qapidu, üq ayal küniyə bir metir
əstəng qapidu. Ər qanqə, ayal qanqə?

QOQQƏKLİK TEPIXMAQLAR

1. Yexip Beringlar

Bar ikənu, yok ikən, tak ikənu, jüp ikən, bir xəhərdə bir hotun bar ikən, əzi gəpqi kən, hüniri rəmqi kən, uning kolidin tət yaxlik bir oqul qüx-məydikən, künlərnin biridə u hotun halayikning yenidin ətüp ketiwatkanda, birsi sorap kaptu:

—Aqa, bu bala nimingiz?

Hotun toplanojan kixilərgə qarap:

—Kizimning balisi, erimning inisi, mening nəwrəm bolidu, — dəptu.

Soriojanlar oyoja qəküptu, oylap tapalmaptu, keqisi yatalmaptu, ətisi kopalmaptu, keni bu hotun-ning gepini kim yexip beridu?

2. Kəyerdə Mengix Toqra?

Imam bir küni jamaətni baxlap toyoja mengiptu. Imamning mundak jamaət aldida yol baxlap ketiwatkanlioqioja narazi boləjan birsi:

—Mollika, silə sərkidəkla topning aldioja qiki-waptilioju? — dəptu. Aldida mangojanlioqi üçün tənə angliojan imam hijalətkilikdə ašta topning ahi-

rijoja qüxüwaptu. Kəpçilikke imamning arkida mengixi anqila yakmaptu, top iqidin birsi:

— Mollika, silə puti köygən tohudək jamaətke yetəlməydilioju? — dəptu. Əmdi kandaq mengix lazimliojini oylap hiyalda qalojan imam qandurmas-tin topning otturisoja kirip mengiptu, Imamning otturida mengixini halimiojan birsi:

— Mollika, yürəkliri kuqqaqning yürigidinmu kiçik ikən, qorqanqaklik kilip topning arisoja kir-walojanlikliri nimisi! — dəptu. Imam əmdi kəyərda mengix lazimliojini oylaxka baxlaptu, qanqə oyli-simu tapalmaptu.

Qeni, silər imamning kəyərda mengixi lazimli-ojini eytip bekinglar?

3. Xundakmu Jawap Bolamdu?

Burun etkən toylarning biridə mundak bir gəp boluptikən, toyoja kəlgen yigitlərdin biri öz məxu-ojini kütüp, kəzliri texiləy dəptu. Səwri-takiti tügəp, kiçik singlisini kiçkiriptu, kixilərdin yoxu-rup:

— Ukam, aldinki küni sanga meojiz bərgən ki-xini kiçkiriپ kəlgin, — dəp əwətiptu.

Kızqak helidin keyin kaytip kelip, keləlmigən kixi ügitip qoyojan jawapni dəptu:

Beriwidim kiçkarojili,

Yok ikən, keləy didi.

Kəlsimu kelər idi,
Kip kelip keləlmidi.

Bu jawapning mənisini yigit qüxiniwaptu, bi-rak toydikilərnin hiçkaysisi qüxinəlməptu. Bir-birigə qarixiptu. Yigittin sorixiptu. Yigit zadi dəp bərməptu, kistisimu gəp bərməptu.

Qeni, kim əxu jawapning mənisini yexip beridu?

4. Kızlar Nimə Digən Bolsa Yaraytti?

Bar ikənu - yok ikən, burun bir yərdə bir kixi bar ikən, u kixining Məhəmmət Niyaz digən bir oq-li bar ikən keyin Məhəmmət Niyaz Mətniyaz bolup-tu, angəjiqə ətiyaz boluptu, keyin yaz etüptu, küz tügəptu. Kix keliptu, qalik[ⓐ] boluptu, xu künlərdə Mətniyaz baliq[ⓑ] boluptu. Oqli "jəlimək" boluptu, dadisi "əlmək" boluptu. U kixi oqlini yetiləp, mə-həllini arilimak boluptu, əz kənglidə oqlijoja kiz tallimak boluptu, u kixi oqlini hər bir kizi bar həyolining aldioja əkilip, wang-qung kətirip, oqlijoja kayiptu. Həyolidin kızlar yügürəp qikip:

— Way ata, oqullirioja nimanqila kayiyla? —
dəptu. Həlikə kixi:

— Mən nimə kil disəm xüni kilidu? — dəp dat-

ⓐ Qalik — qarlik oyuni.

ⓑ baliq — toy kilix qarəligə yetix, balaəjetkə yetix.

laptu. Qizlar konglidə: “kandak sarang adəm bu?”
döp oylap:

— Digənlirini kilsa, yənə nimə kayix? — dəptu.
Bu kixi andin “hə, bu kiz yarimaydu” döp baxka bir
kixining ixigi aldioja oqlini yetiləp, yənə bayiki-
dəkla kayiptu. U hoylidinmu kizlar qikip, yənə ba-
yikildək eytsa, ularnimu “yarimaydikən” döp
yurtning əng qetidiki bir hoylining aldioja berip-
tu... Ahiri bu hoylidin bir kiz qikip:

— Əsilam ata, oqulliri nimə guna kildi? Nimə
anqila kayiyla? döp soraptu.

Bu kixi kizning salimioja jawap berip:

— Karimamsiz kizim, bu bala mən nimə disəm
xuni kilidu... döp datlaptu.

— Toqra, oqulliri əyiplik ikən, əlwəttə kayix-
ka tegixlik. Xundak bolsimu eygə apirip nəsihət
kilsila, — dəptu kiz, — ix digənni həmixəm... kil-
may, əlwəttə... kilix kerək, xundak əməsmu, ata!

— Rəhmət kizim, yaraysiz, — dəptu hiliki
kixi. Xuning bilən u kiz atining siniojiddin ötüp,
kelinlikkə yaraptu. Tepinglarqu keni, bu kiz
kaysi səzi bilən ata - balioja yaraptu?

5. Üq Təgə

Burun bir təgiqi bay bar ikən. Uning kixilərdə
elixi bolsa alidikən, qoymaydikən, əmma kixilərgə
berix bolsa “təgə kuyruqi yərgə yətkəndə alisən”

dəydikən, bərməydikən. Künlərdin bir küni uning
tegiliri iqiddin üq yaman tügə qikiptu, birsi adəm
yəydikən, birsi təgə yəydikən, birsi tokum yəydi-
kən. Bay bu üq təgini bir yolila xəhərgə əwətip sat-
kuzwətmək boluptu, ləkin u bu təgilərnə bir-birigə
kandak qetip, yetiləp xəhərgə əkirixning qarisini
tapalmaptu, mundak tizip yetilisə adəm əlidu, un-
dak tizip yetilisə bir təgə əlidu, kandak kilix kerək?
hiq biləlməptu.

Xu arida bir təgiqi boway anglap kelip:

— Əgər mən bu təgilərnə xəhərgə bihətər yət-
küzüp setip kəlsəm nimə berisiz? — dəptu.

Üq təgini billə yetiləp berip setixka kəzi yətmə-
gən ahmaq bay ahiri bir təgini bowayoja berixkə
məjbur boluptu.

Təgiqi boway bay bilən hət tohtam kilixip,
hiliki təgilərnə bir - birigə qetip, heyim - hətərsiz
xəhərgə əkiriptu, ikkisini setip berip bir təgini əzi
minip yoloja rawan boluptu. Bay liwini qixliginiqə
hang - tang bolup, oqəplətkə petip kaptu.

Tepinglarqu keni, təgiqi bowayning amali kan-
dak bolojan?

6. Muqəmbər Tülkə

Tülkə yolda ketiwetip, eyikka uqrixip kaptu.
Eyikning kolida 4 bax səwzə bar ikən, muqəmbər
tülkə eyikka karap:

—Adax, mändimu 2 bax səwzə bar, həmmini koxup xorpa kilip iqməylimu?—dəptu.

Eyik maqul boluptu, ular xorpini təyyar kilip, əmdi iqəyli dəp turuxioja bir kakir uqup kəptu - də, ularoja murajət kilip:

— Xorpanlarni mənmu billə iqəy, 6 danə beli-qim bar, uni silərgə bərsəm kəndak? — dəptu.

Ular maqul bolup, xorpini təngmu - təng üq kaqioja belüptu - də, hərkaysisi birdin iqiptu.

Tülkə bilən eyik belikni belüxüwalmakqi boluptu.

— Mening səwzəm 4 bax, sening 2 bax boləndin keyin, beliknimu xundak bəlixəyli, sən 2 ni al-qin, mən 4 ni alay,—dəptu eyik.

Bu gəp tülkigə rasa hox yekiptu - də, xundak belüxüptu, xundin keyinla tülkə pütkül ormanlik iqini aylinip, uqriojanliki haywanoja: “mən eyikni aldidim” dəp mahtiniptu. Siz oylap beking, tülkə nimə üqün eyikni aldidim, dəydu, ular belikni kəndak belüxsə tooja bolatti?

TEPIXMAQLARNING JAWAWI

1. Ixtan 2. Bulut 3. Qaydan 4. Ədək 5. Qəldətomuz issioqining kəzge jilwilinixi 6. Kələm 7. Yərxari 8. Dərəh oqoli wə yopurmak 9. Horaz 10. Yal-qoan molla 11. Qar 12. Ay, yultuz 13. Dəzmal 14.

Ürük 15. Tünglük yapkuq 16. Qilan 17. Tuhum 18. Hət - qək 19. Kün 20. Həkər 21. Dərya wə su 22. Əyning torusidiki yəqjaq bilən qənzilər 23. Ax-tahta bilən noojuq 24. Buqday wə gürüq 25. Qü-mülə 26. Kır 27. Qioj 28. Hərwining aldi - kəyni qakliri 29. Qəynək 30. Hərə 31. Put, kərin, eçiz, burun, Kəz, kax, qaq, bək-pütün adəm 32. su 33. Welsipit 34. Üzmə 35. Ok 36. Qigit ayridiojan qioj-rik 37. Qara əy 38. Kələm 39. Kəqəz, hət. 40. Qar 41. Yol 42. Kətmən 43. Qilan 44. Olaz ottuz altə 45. Tamak, til 46. ay 47. Kün 48. Kəwrük, su, be-lik, paqa 49. Iwrik 50. Igər 51. Paqak, kayqa 52. Seoiz'han, 53. Dərəh wə yopurmak 54. Gər wə janning qikixi 55. Bulbul, belik wə külülə 56. Qumux 57. Həwa 58. Adəm 59. Həwanqa 60. Jinaza 61. Bəxbarmak, mixkirik 62. Pələ kuruti 63. Xürməl 64. Məbi kələm 65. Torus 66. Qumux 67. Qara qümülə 68. Simsiz radiyo 69. Qoojun 70. Duttar 71. Süpürgə 72. Qikətkə 73. Qümülə 74. Jing 75. Tok kosak 76. Qoojun 77. Bir yil, on ikki ay, ottuz kün, keqə wə kündüz 78. Belik 79. Ayropilan 80. Tuhum 81. Bəxük 82. Fatipon 83. Qarta 84. Hət besix maxinkisi 85. Kaplik tamaka 86. Kün wə ay 87. Buqday baxioji 88. Adəmning süriti 89. Sə-rənggə 90. Radiyo 91. Kitap 92. Simap 93. Parawuz 94. Üzüm 95. Kanki 96. Kün, ay, yultuz 97. Yol 98. Ustura 99. Kuxkaq tert, qioj üq 100. Adəmning

bexi 101. Tuzluk kapak 102. Tamning t xugi 103.
Kirp  104. Yigirm  b x kixi, bir y z yigirm  b x
manta 105. Piyaz 106. Paxa 107. Yamoqur, y r,
 s ml k 108. Yultuz 109. Qix 110. Top 111. Kulak
112. Kerindax 113. Kez 114. Anar 115. Qoyning
mayaklixi 116. Yilan 117. Jigd  118. Yingn  bil n
yip 119. Tuzluk kapak 120. R nd  121. Yil, ay,
k n, sa t 122. S rangg  123. Barmak w  tirnak
124. Kalpuk 125. Horaz 126. Aptapp r s 127. K n,
ay 128. Kitap 129. K ygu n 130. Ayropilan 131.
Belik 132.  z m 133. Kulak 134. Tilifon 135. K w-
r k, su, belik, paka 136. Qooqluk g li 137.  z m
138. K oq z 139. Parawuz 140. Qaxkan 141. Yok-
suzluk 142. K ng l 143. Wakit 144. Tuhum 145.
Pakalq k 146. H rit  147. Aqdamana harwa 148. Ku-
mux 149. Asman, bulut, yultuz, ay 150. Barangdiki
 z m 151. K ng l 152. Lampa 153. Kayqa 154.
Tawuz uruqi 155. Asman, ay, k n w  yultuzlar
156. K n 157. sa t 158. Bulbul 159. Yolwas 160.
Aptapp r s 161. Sokka 162. Lampa piligi 163. T g-
m n 164. Horaz 165. T g  166. K l m 167. Kez,
kulak, eoiz 168. Ayropilan 169. Kulup 170. Piyal 
171. Qakmak 172. Qoka 173. Kalining tili 174. Ki-
tap 175. Eliktir qirak 176. Burut 177. Kez 178.
Tawuz 179. K l saiti 180. L gl k 181. Baxtiki qaq
182. K ng l 183. Qoka 184. Laza 185. Dadisi 186.
Radiyo 187. Sa t 188. Telipon 189. Kooqun 190.

Kalpuk 191. K n 192. Radiyo 193. Asman, yultuz
194. Kara qirak 195. Yamoqur 196. H r  197. Tuluk
tax 198. K l ngg  199. Kino 200. Is w  ot 201.
Aptapp r s 202. Q x 203. H wa 204. Samaw r
205. Yotkan-k rp  206. sanduk 207. Yotkan-
k rp  208. Ay 209. H sa tayak 210.  t k 211. Ixik
212. sa t 213. K lq kt   lg n alt   d k qalidu, ha-
yatlixi uqur ketidu. 214. S p rg  215. Lampuqka
216. Horaz 217. M x k 218. T ngg  pul 219.
Ad mning bowak, yaxlik, kerilik d wri 220. Anar
221. Kompas 222. Tuhum 223. Eoiz w  qix 224.
Ustura 225. Zik w  naqa 226. Kirp  227. Ay 228.
Paxa 229. K mfit 230. Kiqik bala 231. Muz 232.
H t - q k 233. Kar 234. B x k 235. Burun potlisi
236. H t 237. Kam qak 238. H s n - h s n 239. Ka-
laq 240. H sa 241. Sa t 242. Welsipit 243. Yultuz,
k n, ay 244. Ustura 245. Say  246. Fatifon t hsisi
247. Kara qirak 248. Ay 249. Su 250. Qix. 251.
Muz 252. Harwining qaki 253. Qeg n 254. P l y
255. M x k 256. Alt  okuroqa t rttin,  q okuroqa
ikkidin ba qlinidu 257. Kim  258. M x 259. Gezit-
zornal 260. Kombayin 261. K l m 262. K mm 
konak 263. Kuyax 264. Parahot. 265. Qix, barmak,
til 266. Q m l  267. Qamoqur 268. Qiwin 269.
G r q 270. Seoiz'han yaki tiyin 271. K oq z 272.
Kis k, hix 273. Radiyo 274. L ngpung 275. S wz 
276. Doska 277. Tumak 278. M xning kaniyi 279.

453. Laza 454. Tirnaktiki hinə 455. Ot bilən is 456. Qana 457. Birinçisidə 2, ikkinçisidə 4, üçinçisidə 6, tötinçisidə 8, bəxinçisidə 10, altinçisidə 12 bar 458. Kalindar 459. Tiraktor 460. Horaz 461. Eoiz 462. Uyqa 463. Tükürük 464. Awazning kangkixi 465. Ixək 466. Belik, ənjür 467. Qoojun 468. Tonur 469. Pəltə bilən tügmə 470. Muz 471. Bulut 472. Poyiz 473. Hərwa 474. Qəgün 475. Kün 476. Put bilən ix-tan 477. İnsanning əmiligən, mangojan, kəriojanda hasioja qüxkən məzgili 478. Yopurmak 479. Yultuz 480. Ər 25, ayal 75.

QOQQƏKLİK TEPIXMAQLARNING JAWAWI

(1) Rəmqi hotunning bir kızı, yənə bir kixining bir ooqli bar ikən, rəmqi hotun ətmüx jəmiyətning kalaymikanqiliojidin paydilinip, hiliki kixigə kızini yatlik kilip berip, uning ooqlioja əzi tegiwaptu, rəm-qi hotun ketiriwalojan 4 yaxlik ooqul həkikətən ki-zining balisi həm erining inisi bolidu.

(2) Imamda baxqilik kilix ihtidari yok, xuning üçün jamaətning külkisigə qalojan. Baxqilik kilix ihtidari bolsa, haman jamaətning aldidə mengiwe-rətti, külkigimu qalmaytti.

(3) Kızqak yigitning səygünini kiquarojili bar-oqanda, eydə kızning əgəy anisi yok ikən, xuning üçün "yok ikən, keləy didi" digən. Mangay dəp tur-

oqanda əgəy anisi kelip kelip, yigitning kexioja be-rixka amal kilalmiojan, bu əhwalni "kep kelip, keləl-midi" dəp ukturojan.

(4) U kız "Əlwəttə, hər ixni əzi bilip kelix kerək" digən səzi bilən ata - balioja yaraptu.

(5) Təgiqi təgə yəydiojan təgini miniwalidu, tokum yəydiojan təgini uning kəynigə qatidu, tokum təgiqining astida boləjanliktin yiyəlməydu, adəm yəydiojan təgini əng kəynigə qatidu.

(6) Həkikətən eyik aldinip qalojan, qünki tülkə əzining 2 bax səwzisi bədiligə 2 bax səwzidin təksim kilinojan bir qaqa xorpa iqtı, dimək qazanoja qox-kan səwzisini əzi yəp boldi, kakir iqnən bir qaqa xorpa bədiligə kəlgən 6 belik əlwəttə eyikning bo-luxka tegixlik, buningda tülkining həkki yok idi, eyik hisapni toqra kilmay, təbii halda tülkigə aldi-nip qaldi.

迷 语

(维吾尔文)

阿不都克力木·热合满搜集

新疆人民出版社出版
(乌鲁木齐市解放路306号)

新疆新华书店发行
民族印刷厂排版

新疆七二〇厂印刷

787×1092毫米 32开本 $2\frac{5}{8}$ 印张

1980年10月第1版 1981年2月第1次印刷

印数: 1-11,000

书号: M10098.381 定价: 0.17元